М.Ю.Гайкина, Т.В.Тагаева. Архангельск, изд-во Северного государственного медицинского университета, 2017, 118 с.

(3). Мандриков В.Б. Педагогические знания в структуре непрерывного медицинского образования. Здоровье и образование в XXI веке. Журнал научных статей. 2017, № 2, с. 61–63.

(4). Педагогические основания профессиональной деятельности современного врача. Автореф. дис. ... канд. пед. наук, /Куликов Сергей Иванович, Калининград, Балтийский федеральный ун-т им. И.Канта, 2011, 24 с.

(5). Гадиева Т.М. Роль педагогики в профессиональной деятельности врача. Bulletin of Medical Internet Conferences (ISSN 2224-6150) 2018. Volume 8, Issue 12, с. 616.

Nizamova Umida Sandjarovna (Andijon davlat Texnika instituti "Tillar va gumanitar fanlar" kafedrasi dotsenti, PhD; umidanizamova18@gmail.com)

NOFILOLOGIK YONALISHLARDA INGLIZ TILINI O'QITISHDA PRODUKTIV KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya. *Mazkur maqolada nofilologik yo'nalish talabalari uchun chet tilini o'qitishda produktiv yondashuvning ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda chet tilini o'rganish jarayonida talabalar nutqiy faoliyatining asosiy turlari bo'lgan gapirish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishda produktiv metodlarning samaradorligi yoritiladi. Shuningdek, nofilologik yo'nalish talabalari ehtiyojlaridan kelib chiqib, kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda produktiv yondashuvning o'rni ko'rsatib beriladi. Maqolada amaliy mashg'ulotlarda qo'llaniladigan interfaol usullar, real hayotiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar hamda talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiluvchi faoliyat turlari tavsiflanadi. Tadqiqot natijalari produktiv yondashuv chet tili ta'limi sifatini oshirishga hamda talabalarning kasbiy faoliyatida chet tilidan samarali foydalanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.*

Kalit so'zlar: *produktive yondashuv, chet tilini o'qitish, nofilologik yo'nalish talabalari, kommunikativ kompetensiya, gapirish ko'nikmasi, yozish ko'nikmasi, interfaol metodlar, kasbiy yo'naltirilgan ta'lim.*

РАЗВИТИЕ ПРОДУКТИВНЫХ НАВЫКОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ НА НЕФИЛОЛОГИЧЕСКИХ НАПРАВЛЕНИЯХ

Аннотация. *В данной статье анализируется значение продуктивного подхода в обучении иностранным языкам студентов нефилологических направлений. Особое внимание уделяется эффективности продуктивных методов в развитии навыков говорения и письма как основных видов речевой деятельности. С учетом образовательных потребностей студентов нефилологических специальностей раскрывается роль продуктивного подхода в формировании коммуникативной компетенции. Также описываются интерактивные методы обучения, задания, основанные на реальных жизненных ситуациях, и виды учебной деятельности, способствующие развитию самостоятельного мышления обучающихся. Результаты исследования подтверждают, что продуктивный подход способствует повышению качества обучения иностранным языкам и эффективному использованию языка в будущей профессиональной деятельности студентов.*

Ключевые слова: *продуктивный подход, обучение иностранному языку, студенты нефилологических направлений, коммуникативная компетенция, навыки говорения, навыки письма, интерактивные методы, профессионально ориентированное обучение.*

DEVELOPING PRODUCTIVE SKILLS IN TEACHING ENGLISH IN NON-PHILOLOGICAL SPECIALTIES

Annotation. *This article analyzes the importance of the productive approach in teaching foreign languages to students of non-philological specialties. The study focuses on the effectiveness of productive methods in developing speaking and writing skills as key components of students' communicative activity. Taking into account the specific needs of non-philological students, the article highlights the role of the productive approach in forming communicative competence. In addition, interactive teaching methods, real-life task-based activities, and learning strategies that promote students' independent thinking are described. The findings of the study demonstrate that the productive approach contributes to improving the quality of foreign language education and enhances students' ability to use a foreign language effectively in their future professional activities.*

Key words: *productive approach, foreign language teaching, non-philological students, communicative competence, speaking skills, writing skills, interactive methods, professionally oriented education.*

Kirish. Ingliz tilini o‘rganish jarayoni asta-sekin hamda progressiv jarayon bo‘lib, uni o‘rganishda bir qator qiyinchiliklarga duchor bo‘linadi. Shuning uchun ham mazkur jarayonni amalga oshirishda muayyan ko‘nikmalarni rivojlantirish zarur bo‘ladi. Bu ko‘nikmalar umumiy doirasiga ko‘ra, produktiv va reseptivga bo‘linadi. Qabul qilish qobiliyatlari o‘qish va tinglashni o‘z ichiga oladi. Chunki ular o‘quvchilarga darsliklarni, asarlarni, yoki hujjatlarni mazmunini tushunishga imkon beradi. Produktiv ko‘nikmalar gapirish va yozuvdan iborat bo‘lib, ular muhim ahamiyatga ega, chunki bunday ko‘nikmalar o‘quvchilarga og‘zaki taqdimotlar, yozma tadqiqotlar va boshqalar qatori hisobotlar kabi kommunikativ jihatlarda ishlashga imkon beradi. Shuning uchun ushbu ko‘nikmalarni to‘g‘ri rivojlantirish va o‘rganishni talab etadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Chet tillarni o‘qitish tarixi davomida talabalarning til kompetensiyasi va layoqatini o‘stirish maqsadida ko‘plab metod va yondashuvlar ishlab chiqilgan. Ushbu ishlab chiqilgan metodlarning barchasi ham muvaffaqiyatli bo‘lmagan. Adabiyotlarda, ko‘pincha, til o‘rgatishda qo‘llaniladigan usul va yondashuvlar turlicha farqlanadi. Chet tillarni o‘qitish bo‘yicha halqaro miqyosdagi mashhur mutaxassis, tilshunos, pedagog va ingliz tili o‘qituvchilari uchun ko‘plab kitoblar muallifi J.C. Richards va T.R.Rodjers “yondashuvni tilni o‘rgatish uchun asos sifatida foydalanish mumkin bo‘lgan tamoyillar to‘plami sifatida ta’riflaydi” [1].

Ta’limni samarali rivojlantirish bilan shug‘ullangan xorij olimlarining ishlarini tahlil qilish ushbu sohada asosiy ilmiy natijalarni ko‘rsatdi. O‘qitishning mahsuldor usullari va uni umumta’lim maktablari va kollejlari tizimida tadbiq etish bo‘yicha tadqiqotlar (A.A.Vostrikov, O.I.Apasova, va boshqalar) yaratilgan. Chet tillarni o‘rganish sohasida maktab va kollejlarda chet tillarini o‘qitishning samarali texnologiyalari va usullari (N.F.Koryakovseva, G.A.Belenkova, L.A.Lukyanova) samarali pedagogik fikrlashni shakllantirish (M.N.Goldin va boshqalar) tomonidan ishlab chiqilgan [2].

Jumladan, chet tillarni o‘qitishda metodist olimlar N.I.Almazova va A.V.Rubsovalar tomonidan nofilologik ta’lim yo‘nalishi talabalarining chet tillarni egallash samaradorligini oshirish maqsadida produktiv yondashuvning quyidagi tarkibiy qismlari ishlab chiqildi:

1. Oliy ta’lim muassasalarida samarali chet tili ta’limining falsafiy-pedagogik komponenti.
2. Mahsuldor chet tili ta’limining paradigma-maqsadli komponenti.
3. Chet tilini samarali o‘qitishning funksional va texnologik komponenti, shu jumladan, o‘rnatilgan o‘quv modullari tizimi.
4. Samarali yondashuv asosida ishlab chiqilgan o‘quv dasturlarini o‘z ichiga olgan kontent komponenti [3].

Tadqiqot metodologiyasi. Chet tillaridan unumli foydalana olish oliy ta’lim talabalarining asosiy kasbiy kompetensiyalaridan biri sifatida e’tirof etiladi. Biroq, amalda, talabalarga chet tilni o‘qitish samarali professional muloqot uchun yetarli lingvistik va madaniyatlararo asosni ta’minlay olmaydi. Chet tillarni past darajada biladigan nofilologik yo‘nalishdagi talabalarga ingliz tilini o‘rgatish qiyinroq. O‘qituvchilar va talabalar "barcha baynalmillashtirish faoliyatining markazida" bo‘lgan oliy o‘quv yurtlarida ta’limning asosiy maqsadi sifatida kasbiy til kompetensiyasini samarali shakllantirish maqsadida chet tilidagi kasbiy tayyorgarlikni optimallashtirish muammosiga duch kelmoqdalar [4].

Olimlarning tadqiqotlari natijasida chet tilni samarali o‘rganishning innovatsion uslubiy modeli akademik soatlarni qisqartirish sharoitida talabalarni chet tilida samarali o‘qitishni ta’minlash vositasi sifatida qaraladi va bu bilan talabalarning kasbiy va shaxsiy fazilatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi degan xulosaga keladilar. Shu munosabat bilan, zamonaviy pedagogika fanida samarali ta’limni rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlarini ko‘rib chiqishni taklif etadi.

Ingliz tilini samarali o‘qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, ko‘rgazmali qurollar va interfaol metodlarni qo‘llanilishi ta’lim oluvchini fanga bo‘lgan qiziqish va e’tiborini oshiradi, idrokini rivojlantiradi. Talabalarni produktiv o‘qitishga jalb qilish bir qancha loyihachilik ishlarini amalga oshirishni talab etadi. Bunday holat bo‘lajak o‘qituvchida motivatsion, intellektual, hissiy va irodaviy xislatlarni tarkib toptirishni talab etadi.

Tahlil va natijalar. Produktiv ta’lim muammolari bilan shug‘ullanadigan xorijiy olimlarning ilmiy va pedagogik adabiyotlari tahlil qilinganda, produktiv ta’lim – bu tarbiya, shaxsiy rivojlanish va talabalarning amaliy ko‘nikmalarini shakllantirish masalalarini qamrab oladigan keng qamrovli ilmiy va pedagogik tizim sifatida taqdim etilgan [5].

Ta’limda produktiv yondashuvni rivojlantirishning ikkinchi yo‘nalishi o‘quvchilarni kasbga yo‘naltirish tushunchasi bilan bog‘liq. Bu yondashuv o‘rta va oliy ta’limda kasbga yo‘naltirilgan ta’lim shaklida AQSH va Yevropa mamlakatlarida keng tarqalgan bo‘lib, o‘rta ta’lim va oliy ta’limni uzviy bog‘lab

turadi. Bundan tashqari, bu talabalarning kelajakdagi faoliyatida yuksak marralarga erishishlari uchun muhim bo'lgan shaxsiy va kasbiy faoliyatlarini rivojlantirish muammosini hal qilishga xizmat qiladi [6].

Respublikamiz mutaxassislarining ta'kidlashicha, o'zlashtirishning produktiv darajasi o'zlashtirilgan bilimlarning namunaviy masalalarini yechish uchun mustaqil ravishda o'zgartirish qobiliyati bilan tavsiflanadi. Bu tayyor namuna yoki qoida emas, balki o'quvchi o'zi tuzgan algoritm bo'yicha bajarilgan harakat. Odatda, bu natijani oldindan ko'rishda faraz qilish mumkin bo'lgan aniq masala shartlariga moslashtirilgan ma'lum qoidalar birikuvidir. Bu o'quvchining o'zlashtirgan ma'lumotini amaliy sohada ma'lum masalalarni yechish uchun qo'llay olishi va yangi subyektiv ma'lumotni olish bilan tavsiflanadi.

Shuni ta'kidlash lozimki, reproduktiv usullardan butunlay voz kechish ham yaramaydi chunki aynan reproduktiv usullar tinglovchilarga kerakli ma'lumotlarni qabul qilishga va mulohaza yuritishga omil bo'lib xizmat ko'rsatadi. Buning natijasida produktiv yondashuvi yanada samaraliroq bo'lishiga zamin yaratadi.

Xulosa va takliflar, Xulosa qilib aytganda, yuqorida tahlilga tortilgan o'quv adabiyotlarda produktiv o'qitish va izlanuvchan yondashuvi uzviy bog'liq bo'lib, ular asnosida darslarni tashkil etilishi talabalarning tadqiqotchilik hamda ijodkorlikni rivojlantirishga qaratilgan. Chet til o'qitishda produktiv yondashuvga erishish uchun ta'lim samaradorligini ta'minlaydigan maxsus ta'lim texnologiyalari va tegishli usullarni yangilash va rivojlantirish kerak bo'ladi. Chunki interfaol metodlar va zamonaviy ta'lim texnologiyalarini qo'llash orqali talabalarning barcha ko'nikmalarini rivojlanishi, hamkorlikda ishlashi, o'z ustida mustaqil ish olib borishi va ijodiy faoliyatlari takomillashuviga imkon tug'iladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

(1). Richards J.C., Rodgers T.R. Implementing the curriculum with Cambridge:A guide for school leaders. Approaches and Methods in Language Teaching, 2nd ed. New York, CUP, 2004, 244 p.

(2). Коряковцева Н.Ф. Основы организации изучения иностранного языка учащимися на базе развития продуктивной деятельности. Автореф. дис. ... док. пед. наук, Москва, 2003, 52 с.

(3). Гольдина М.Н. Формирование продуктивного педагогического мышления студента будущего учителя. Автореф. дис. канд. пед. наук, Самара, 2003, 25 с.

(4). Almazova N.I., Eremin Y.V., Rubtsova A.V. Productive linguodidactic technology as an innovative approach to the problem of foreign language training efficiency in high school. Russian linguistic bulletin. 2016, №3, 50 – 54 p.

(5). Попова Н.В., Коган М.С., Вдовина Е.К. Предметно-языковое интегрированное обучение (CLIL) как методология актуализации междисциплинарных связей в техническом вузе. Вестник Тамбовского университета. Серия Гуманитарные науки, № 173, Тамбовск, 2018, 29–37 с.

(6). Aitov V.F., Aitova V.M. Ways of problematization in project approach. Materials of XI All-Russian scientific-practical conference with international participation 'Foreign languages learning: actual issues and perspectives', Ufa-Saint-Petersburg-Aktobe, 2017, 44–50 p.

Umarov Bahrom Norboevich (Surxondaryo viloyati pedagogik mahorat markazi kafedra mudiri, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent)

O'QUVCHILARNING O'QIB TUSHUNISH KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHGA MO'LJALLANGAN DARSLIK MATNLARINI YARATISHDA "7±2" QOIDASI

Annotatsiya. *Maqolada J.Miller tomonidan maktab o'quvchilarida o'qishni tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan darsliklarni loyihalash kontekstida ishlab chiqilgan "7±2" qoidasining qo'llanilishini ko'rib chiqadi. Qisqa muddatli xotiraning cheklovlarini hisobga olgan holda, muallif o'quv matnlarida va unga o'quv topshiriqlarda semantik birliklarning o'lchovli taqdimoti zarurligini ta'kidlaydi. Zamonaviy darslik materiallarida qisqa muddatli xotirada axborotni idrok etish va saqlashni optimallashtirishga hissa qo'shadigan ta'lim mazmunini tuzish tamoyillari taklif qilinadi.*

Kalit so'zlar: *psixolingvistika, kognitiv yuk, Miller qoidasi, qisqa muddatli xotira, o'qib tushunish, darslik matni, o'quv loyihasi, kognitiv psixologiya.*

Умаров Бахром Норбоевич (заведующий кафедрой Сурхандарьинского областного центра педагогических навыков, доктор философии в области педагогических наук, доцент)

ПРАВИЛО «7 ± 2» В СОЗДАНИИ УЧЕБНИКОВ, НАПРАВЛЕННЫХ НА РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ ПОНИМАНИЯ ПРОЧИТАННОГО У УЧАЩИХСЯ

Аннотация. *В статье рассматривается применение правила «7 ± 2», разработанного Дж. Миллером, в контексте создания учебников, направленных на развитие навыков понимания прочитанного у школьников. С учетом ограничений кратковременной памяти автор подчеркивает необходимость многомерного представления семантических единиц в учебных текстах и учебных за-*